

การปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ ผลกระทบ และการปรับตัวในหมู่บ้าน แม่กลางหลวงภายใต้กระบวนการกลายเป็นสินค้า เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

Landscape Changes, Effects and Adaptation in Mae Klang Luang Village under Commoditization for Agro-tourism

ณิชนันท์ รัตนพันธ์*, เม้าไทย สินอำพล** Nichanan Rattanapant, Phaothai Sin-ampol

บทคัดย่อ

หลายชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอันจะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์และวิถีชีวิต งานวิจัยนี้จึงต้องการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของหมู่บ้านแม่กลางหลวงในกระบวนการกลายเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลกระทบและการปรับตัวของคนในชุมชนต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คนในชุมชน 75 คน ครัวเรือน และผู้ประกอบการการท่องเที่ยว 9 ราย ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นจากการทำให้ภูมิทัศน์ต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว และภูมิทัศน์ใหม่กลายเป็นสินค้าด้วยการส่งเสริมของหน่วยงานในพื้นที่ ก่อนที่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต การพัฒนาความเป็นอยู่จากหน่วยงานในพื้นที่ และการใช้ทุนทางสังคมของคนในชุมชนเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติทำให้ภูมิทัศน์อุดมสมบูรณ์และมีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในยุคที่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเติบโตร่วมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คนในชุมชนได้นำทุนทางการเงินของครัวเรือนจากการเกษตร เงินมรดก หรือที่ดินบางส่วนมาใช้ประโยชน์เพื่อปรับตัวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม คนในชุมชนควรกลับมาให้ความสำคัญกับการใช้ทุนทางสังคมเพื่อรักษาทุนทางธรรมชาติ เพื่อใช้ในการดำรงอยู่ของภูมิทัศน์ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดความขัดแย้งในชุมชนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ภูมิทัศน์, กระบวนการกลายเป็นสินค้า, แม่กลางหลวง, เชียงใหม่

*นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

*BS Student, Geography Department, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University

**Lecturer, Geography Department, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University

Abstract

Many communities has attempted to utilize their resources to develop agro-tourism, which is able to influence landscape changes and livelihood. This research, thus, is to analyze landscape changes of Mae Klang Luang village incommoditization for tourism, as well as impacts and adaptation of the villagers to this phenomenon. The qualitative research was applied by conducting interviews with leaders, villagers from 75 households and 9 tourist entrepreneurs. Results found that villagers have gained economic benefits from utilizing original landscape and new artificial landscape as commodities by the promotion of some stakeholders in the area. Before the coming of agro-tourism as a part of livelihood existing, livelihood improvement enforced by such authorities, along with the utilization of social capital in natural resources conservation is rather significant to promote a fertile landscape as a potential attractive place in agro-tourism. At the rising age of agro-tourism, together with livelihood improvement according to social transformation, many villagers have divided some financial capitals from agriculture, inheritance, or land plot in adapting themselves. However, the villagers should return to concern about the importance of social capital which has been used for the protection of natural capital, in order to maintain the landscape for agro-tourism effectively and dissolve the community conflict that might occur in the future.

Keywords: *Agro-tourism, Landscape, Commodization, Mae Klang Luang, Chiang Mai*

บทนำ

คนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีความผูกพันกับกิจกรรมทางการเกษตรมาก เนื่องจากมีลักษณะทางกายภาพที่ตั้งอยู่ในเรื่องของภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสม ซึ่งเป็นตัวส่งเสริมให้มีการทำการเกษตร อีกทั้งในพื้นที่ต่างๆ จะมีภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตและกระบวนการผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านเสมอ จนเกิดเป็นเอกลักษณ์สืบต่อกันมา นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายชนเผ่าที่มีเอกลักษณ์และความพิเศษแตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะนิยมทำการเกษตรโดยมีรูปแบบทางการเกษตรที่แตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศในบริเวณที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ จึงเกิดเป็นเอกลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจากภายนอกต้องการที่จะเข้ามาชมเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่นั้นๆ

การท่องเที่ยวในปัจจุบันไม่ใช่แค่การเดินทางไปเที่ยวชมตามสถานที่เพียงอย่างเดียว แต่จะมีกิจกรรมต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมด้วย นอกจากนี้ ยังมีการนำทรัพยากรในพื้นที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ และมีการปรับปรุงพื้นที่ให้มีความน่าสนใจเพื่อที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในรายได้หลักของประเทศ และสามารถส่งเสริมรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่นได้อีกด้วย จึงทำให้เกิดการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการเรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ผ่านกิจกรรมทางด้านการเกษตร อันจะก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน และได้ทั้งความรู้และประสบการณ์ใหม่ บนความรับผิดชอบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถสร้างรายได้ต่อชุมชนและส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยมีหลายแห่ง จังหวัดเชียงใหม่ก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจ คือ หมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของหมู่บ้านแม่กลางหลวงซึ่งเป็นชุมชนของชาวปกากะญอมีความเป็นเอกลักษณ์และโดดเด่น คนในชุมชนได้แสดงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองผ่านภูมิทัศน์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นหุบเขานาขั้นบันไดที่สะท้อนภูมิทัศน์วัฒนธรรมทางการเกษตรของคนในชุมชนและภูมิปัญญาของชาวบ้านในการใช้พื้นที่และการจัดการน้ำ รวมไปถึงระบบนิเวศแบบป่าร้อนชื้นที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางชีวภาพ และยังมีไร่กาแฟอินทรีย์ที่เป็นการทำไร่แบบผสมผสานกับพืชอื่น ๆ เช่น อะโวคาโด นอกจากนี้ยังมีบ่อเพาะพันธุ์ปลาสเตอร์เจียน รวมไปถึงพืชเมืองหนาว เช่น ชุกินี พริกหวาน

สตอเบอร์รี่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่สนใจว่าภูมิทัศน์ทั้งหลายดังกล่าวจะเป็นภูมิทัศน์แห่งการดำรงชีพดั้งเดิมจริงๆ หรือเป็นภูมิทัศน์ที่อยู่ภายใต้กระบวนการกลายเป็นสินค้า เมื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้เข้ามามีบทบาทต่อชุมชน ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านแม่กลางหลวง รวมทั้งการปรับเปลี่ยนทางภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และวิเคราะห์ว่าการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่งผลอย่างไรต่อชุมชน และชาวบ้านในชุมชนปรับตัวอย่างไรต่อผลกระทบอันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางภูมิทัศน์ในกระบวนการกลายเป็นสินค้า ภายใต้การพัฒนาหมู่บ้านแม่กลางหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 3) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบและการปรับตัวของคนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

Mohan (2014) กล่าวว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) หมายถึง ความเป็นไปได้ของกลุ่มคนในสังคมที่จะจัดการสิ่งต่างๆ ร่วมกัน โดยที่แต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นและร่วมแลกเปลี่ยนผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง การได้รับผลประโยชน์จากการจัดการดังกล่าวตามความต้องการที่หลากหลายของคนในสังคม และการร่วมรับผิดชอบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติอาจกระทำได้ผ่านการสร้างภาคประชาคมรากหญ้า (grassroots civil society) และการส่งเสริมการพัฒนาจากล่างขึ้นบน (bottom-up approach) โดยนำความรู้และทรัพยากรภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับลักษณะของชุมชนนั้นๆ และต้องไม่กระทำแบบผิวเผิน การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถจัดได้ว่าเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น วรรณ วังษ์วานิช (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เป็นการนำเอาทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่ผนวกกับกิจกรรมทางการเกษตรที่น่าสนใจโดยนำนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่การเกษตร สวนเกษตร ฟาร์มปศุสัตว์ เพื่อชมรูปแบบการผลิตพืชผลทางการเกษตร ชมวิธีการดำเนินการของเกษตรกร ชมธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่นหรือในชนบท ตลอดจนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งทัศนียภาพอันสวยงาม อันก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และนอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้รับความรู้พื้นฐานด้านการเกษตรไปพร้อมๆ กัน

งานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยว/การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับการพัฒนาชุมชนให้ความสนใจในทิศทางที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบของชุมชนชาวเขาต่อการท่องเที่ยว (จิรพร ศรีวัฒนากุลกิจ. 2544) การปรับตัวของคนในชุมชนที่ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ธรรารัตน์ สุนทรวิภาต. 2554) พัฒนาการและการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ศิริรัตน์ หอมมาน. 2547; วันทนา ฉิมบ้านดอน. 2551; รัฐนันท์ พงศ์วิริ-ทธิ์ธร. 2558) จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่า ยังไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ภายใต้กระบวนการกลายเป็นสินค้าสืบเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม: วิถีชีวิตและการกลายเป็นสินค้าภายใต้การท่องเที่ยว

ภูมิทัศน์ (Landscape) ตามการนิยามของไพทอร์ย์ พงศบุตร (2536) หมายถึง “ลักษณะภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของบริเวณใดบริเวณหนึ่ง รวมทั้งภูมิประเทศที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์” ทำให้ภูมิทัศน์อาจถูกทำความเข้าใจได้ใน 2 มิติ คือ ภูมิทัศน์ธรรมชาติ อันได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ พืชพรรณชาติ ดิน แร่ธาตุ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ และภูมิทัศน์วัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิทัศน์ที่ถูกออกแบบและดัดแปลงโดยมนุษย์ในลักษณะที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสื่อ และมีวัฒนธรรมเป็นตัวการ ดังนั้นสังคมมนุษย์จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดองค์ประกอบลักษณะที่อยู่บนพื้นที่ที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา นอกจากนี้ ภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติที่สร้างโดยสังคม ภายใต้แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม Carl Sauer กล่าวไว้ว่า “ไม่ว่าจะในเชิงสร้างสรรค์หรือทำลาย มนุษย์เป็นเพียงปัจจัยสุดท้ายและปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ นอกจากนี้มนุษย์ยังมีความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมใหม่ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนหรือทำลายวัฒนธรรมเก่าที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดลักษณะทางพื้นที่ด้วยทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการต่างๆ ของสังคมและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในแต่ละช่วงเวลา โดยมีข้อจำกัดทางด้านสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ซึ่งเป็นผลของการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งภายในและภายนอกที่แสดงความเป็นตัวตนของพื้นที่นั้นๆ (อริยา อรุณินท์. 2548; Whatmore. 1999; Castree. 2003; Anderson. 2010)

การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์อาจได้รับอิทธิพลจากกระบวนการที่แตกต่างกัน ไม่
ว่าจะเป็นการพัฒนาภูมิภาคตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (วิไลวรรณ
วิไลรัตน์. 2556) หรือนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ (ไชยณรงค์
ปุยุอรุณ. 2548) แต่ในกรณีของการท่องเที่ยวชนบทนั้นได้รับการล้อมรอบด้วยโลกทาง
วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขันบนพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้นและมีความซับซ้อน จึงทำให้
การท่องเที่ยวในชนบทในปัจจุบันอยู่ภายใต้กระบวนการกลายเป็นสินค้าร่วมสมัยเพื่อดึงดูด
นักท่องเที่ยว โดยวัฒนธรรมได้รับการถ่ายทอดผ่านทางกิจกรรมแบบร่วมสมัย โดยเสน่ห์ของ
ภูมิทัศน์ในพื้นที่ชนบทนั้น จะถูกดึงออกมาเพื่อใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยจะถ่ายทอดชนบท
ผ่านองค์ประกอบภาพของภูมิทัศน์ต่างๆ ซึ่งการบริโภคสินค้าและบริการของการท่องเที่ยว
ในชนบทจะเน้นสิ่งที่มองเห็นด้วยสายตาจึงเกิดเป็นความรู้สึกที่แตกต่างกันจากการใช้ที่ดินที่
แตกต่างกัน ดังนั้นกระบวนการที่ซับซ้อนของการบริโภคจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิด
ความรู้สึกที่แตกต่างในแต่ละพื้นที่ (Crouch. 2006) กระบวนการข้างต้นอยู่ภายใต้อิทธิพล
ของการแทรกซึม (Interpenetration) ทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ซึ่งสามารถตอบสนอง
ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจตามกระแสทุนนิยมจนอาจเกิดผลกระทบต่างๆ บางประการ ไม่ว่า
จะเป็นการดัดแปลงและทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ความเป็นเอกรูปของภูมิทัศน์ที่
ขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การเอารัดเอาเปรียบ แบ่งแยก และกีดกันทางพื้นที่และสังคม
ของกลุ่มวัฒนธรรมที่มีอำนาจมากกว่า เป็นต้น (เผ่าไทย สีนอำพล. 2559) จากการศึกษา
แนวคิดภูมิทัศน์และการกลายเป็นสินค้าจะนำไปใช้วิเคราะห์เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์
ทั้งในภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ ภูมิทัศน์ที่เป็นวัฒนธรรม และภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพ

3. ยุทธศาสตร์การดำรงชีพ

ยุทธศาสตร์การดำรงชีพ ประกอบไปด้วยแนวทางต่างๆ ที่ผู้คนนำมาใช้ในการ
ตอบสนองต่อความต้องการตามบริบทของเวลา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และระดับทาง
เศรษฐกิจที่แตกต่างกันในแต่ละครัวเรือนโดยเป็นทั้งแนวทางที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าใน
อนาคต หรือทางเลือกที่จับมือกับสถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ซึ่งไม่ว่าจะทางใด
ต่างก็เป็นทางเลือกที่ผู้คนนำมาใช้ในการบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ ความกินดีอยู่ดีทั้ง
ในด้านวัตถุ จิตใจ สุขภาพ ความภาคภูมิใจในตนเอง และการเข้าถึงบริการต่างๆ ถือเป็น
ผลสำเร็จของยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพ (เป็นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. 2554; Chambers and
Conway. 1991) การบรรลุยุทธศาสตร์การดำรงชีพจำเป็นต้องมีทุนในการดำรงชีพ 5 ด้าน

1) ทุนทรัพยากรมนุษย์ (Human capital) หมายถึง ความรู้ หรือความสามารถ
ในด้านการงาน โดยสามารถนำทักษะที่มีอยู่มาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพได้ ซึ่ง
ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีคุณค่าที่สุดในการดำรงชีพ

2) ทูทางสังคม (Social capital) หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม ได้แก่ เครือข่ายและความสัมพันธ์ทั้งระดับครัวเรือน ชุมชน และสังคม ซึ่งช่วยเพิ่มความสามารถในการร่วมมือกันบรรลุเป้าหมาย

3) ทูทางธรรมชาติ (Natural capital) หมายถึง แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น ที่ดิน น้ำ ป่า คุณภาพอากาศ เป็นต้น สำหรับในชนบททูทางธรรมชาติถือเป็นแหล่งที่มาของการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

4) ทูทางกายภาพ (Physical capital) หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานและสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น การคมนาคมขนส่ง พลังงาน ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนสามารถช่วยกันพัฒนาได้ แต่ในบางครั้งก็จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

5) ทูทางการเงิน (Financial capital) หมายถึง ทรัพยากรทางการเงินที่ใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ ประกอบด้วย เงินตรา ทรัพย์สิน สมบัติ ทูที่สะสม และเงินรายได้ ซึ่งทุนเหล่านี้สามารถแปลงสภาพเป็นทุนประเภทอื่นได้

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,400 เมตร แวดล้อมด้วยป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ มีแม่น้ำแม่กลางไหลผ่าน และลำห้วยระบบหมุนเวียน มีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในกลุ่มสะกอหรือยางขาว หรือที่รู้จักกันในชื่อปกากะญออาศัยอยู่เป็นกลุ่มหลัก (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555) งานวิจัยนี้ให้ความสนใจในการศึกษาภายใต้ขอบเขตเวลา 2 ช่วง ได้แก่ 1) ปี พ.ศ. 2542-2547 ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีการจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ด้านต่างๆ ภายในหมู่บ้าน และ 2) ปี พ.ศ. 2548-2559 เนื่องจากปี พ.ศ. 2548 เป็นปีที่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของหมู่บ้านแม่กลางหลวงเริ่มเป็นที่รู้จักของภายนอกมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากประชากร 3 กลุ่มหลัก ได้แก่

1) ชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยทำการสอบถามตัวแทนครัวเรือนทุกครัวเรือน รวม 75 หลังคาเรือน ด้วยแบบนำสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้าน รวมถึงผลกระทบและการปรับตัวจากผลกระทบอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

2) ผู้นำชุมชนบ้านแม่กลางหลวง โดยจะสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ในด้านต่างๆ ทั้งภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ ภูมิทัศน์ที่เป็นวัฒนธรรม และภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพ ในสองช่วงเวลาด้วยกัน คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2547 และปี พ.ศ. 2548-2559 รวมถึงผลกระทบและการปรับตัวของชาวบ้าน อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในหมู่บ้าน

3) ผู้ประกอบกิจการที่พักทั้งหมด จำนวน 9 ราย และผู้บริหารศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง ด้วยแบบนำสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือการสร้างจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และผลกระทบจากการสร้างที่พักต่อหมู่บ้าน และการปรับตัวของชาวบ้าน

เมื่อรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้น จึงทำการวิเคราะห์พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และการปรับเปลี่ยนทางภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะทำการวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์แบบสรุปอุปนัยเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมหลายๆ เหตุการณ์แล้วจึงทำการสรุป และการวิเคราะห์แบบเปรียบเทียบเหตุการณ์ เพื่อสังเกตถึงความแตกต่างทางด้านภูมิทัศน์ต่างๆ ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงร่วมกับการแปลตีความการใช้ดินจากภาพถ่ายทางอากาศ และข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านแม่กลางหลวงจากศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง หลังจากนั้นจึงทำการสังเกตผลกระทบและการปรับตัวของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กลางหลวง โดยการนำข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์ชาวบ้านในหมู่บ้านมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบการสรุปอุปนัย แล้วจึงบรรยายสรุปผลกระทบและการปรับตัวของชาวบ้านภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งวิเคราะห์ว่าทุนในการดำรงชีพใดมีความสำคัญต่อการปรับตัวของชาวบ้านในชุมชนมากที่สุด

ผลการศึกษา

1. รูปแบบการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เดิมทีหมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นเพียงแค่หมู่บ้านของชาวปกากะญอ เลี้ยงชีพด้วยการทำการเกษตรเพื่อการยังชีพ พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านแม่กลางหลวงจึงเป็นนาขั้นบันได และเนื่องจากหมู่บ้านแม่กลางหลวงตั้งอยู่ในพื้นที่ของเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จึงมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ มีอากาศที่สดชื่นและเย็นสบายตลอดทั้งปี ทำให้มีผู้

ประกอบกรจากตัวเมืองเชียงใหม่พนักท่องเี่ยวเข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้าน แต่การท่องเี่ยว
ในขณะนั้นสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะขยะ อีกทั้งยังเป็นการท่องเี่ยวที่ไม่ได้
เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน ดังนั้นชาวบ้านจึงเกิดความคิดที่จะ
เข้ามาดูแลบริหารจัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โดยได้รับความร่วมมือจากทางอุทยาน
แห่งชาติดอยอินทนนท์ ในการช่วยอบรมกับผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการท่องเี่ยวก่อนในช่วง
แรก รวมทั้งมีการแนะนำนักท่องเที่ยวจากภายนอกให้เข้ามาเยี่ยมชม และให้หมู่บ้านจัด
ทำที่พักขึ้นสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวค้างคืน แม้ว่าจะมีชาวบ้านบางส่วนไม่เห็นด้วยก็ตาม
จึงทำให้คนในหมู่บ้านเริ่มเข้าไปจัดการการท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นประมาณปี พ.ศ. 2542 ดัง
คำกล่าวของผู้นำชุมชนว่า

“...ก่อนที่จะเริ่มทำการท่องเี่ยวในหมู่บ้าน ชาวบ้านบางคนเขากลัวว่าวัฒนธรรม
เดิมของหมู่บ้านจะหายไป กลัวว่าหมู่บ้านจะสกปรก ดูแลได้ไม่ทั่วถึง กลัวว่าคนในหมู่บ้านจะ
ขัดแย้งกัน แต่ว่าชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งคิดว่า ถ้าพวกเราไม่เข้ามาดูแลจัดการกันเอง ยังไง
ก็ต้องมีคนข้างนอกเข้ามาทำอยู่ดีทำไมพวกเราถึงไม่จัดการกันเอง...” (ผู้นำชุมชนหมู่บ้าน
แม่กลางหลวง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2559)

ในช่วงแรกนั้น การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านยังไม่ดีเท่าที่ควร แต่ต่อ
มาก็ได้พัฒนาจนเป็นที่รู้จักมากขึ้น ซึ่งในช่วงแรกนั้น นักท่องเี่ยวจะเข้ามาท่องเี่ยวตาม
ช่วงฤดูกาลแบบเข้าไปเย็นกลับ แต่บางกลุ่มก็ต้องการที่จะพักค้างคืนในหมู่บ้าน ทำให้ชาว
บ้านรวมกลุ่มทำกิจการที่พักในรูปของศูนย์ท่องเี่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง โดยราย
ได้จากการทำธุรกิจนี้จะนำมาแบ่งกันตามสัดส่วนที่ตกลงกันไว้ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2543-
2544 เริ่มมีการพาเดินชมเส้นทางป่าให้นักท่องเี่ยวมีส่วนร่วมในการปลูกป่า และเรียนรู้วิถี
ชีวิตการทำเกษตรกับชาวบ้าน ส่วนปี พ.ศ. 2548 การท่องเี่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง
เริ่มมีการพัฒนามากขึ้นจนเมื่อมีคนเข้ามาถ่ายทำภาพยนตร์ สารคดี ก็ทำให้การท่องเี่ยว
ในหมู่บ้านเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น ทำให้มีนักท่องเี่ยวเข้ามาในหมู่บ้านตลอดทั้งปี และใน
ปี พ.ศ. 2558 ได้เริ่มมีการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมทอผ้าบ้านแม่กลางหลวงขึ้น โดยเป็นการ
รวมกลุ่มของกลุ่มแม่บ้านที่มีฝีมือในการทอผ้าแบบชาวปกากะญอ มาทอผ้าและผลิตขึ้น
เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเี่ยวเพื่อสร้างรายได้ นอกจากนี้ เมื่อหมู่บ้านแม่กลางหลวงกลาย
เป็นสถานที่ท่องเี่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ทำให้มีนักท่องเี่ยวหลั่งไหลเข้ามาชมความ
สวยงามเป็นธรรมชาติของหมู่บ้านแม่กลางหลวง รวมถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้าน
อย่างไม่ขาดสาย

โดยรวมแล้วการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวงนั้นเป็นการท่องเที่ยวที่เน้น การอนุรักษ์เชิงธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หลากหลายกิจกรรม โดยแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิต คือกิจกรรมที่ไปศึกษาการดำรงชีพของชาวบ้าน ในหมู่บ้าน ทั้งด้านการเกษตร และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน ว่า มีการดำรงชีพอย่างไรบ้าง

2) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ในพื้นที่ป่ารอบๆ หมู่บ้าน ซึ่งเป็น พื้นที่ป่าต้นน้ำในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดยชาวบ้านในหมู่บ้านได้มีการรวม กลุ่มกันเพื่อเป็นมัคคุเทศก์ ที่พานักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาเส้นทางธรรมชาติในป่า

3) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่เข้าไปชมพื้นที่เกษตรกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ที่ได้รับการส่งเสริมจากมูลนิธิโครงการหลวง ได้แก่ การชมแปลง เกษตรพืชเมืองหนาวทดแทนการปลูกฝิ่น เช่น สตรอเบอร์รี่ ชูโกนี เป็นต้น การชมไร่กาแฟ อาราบิก้าแบบอินทรีย์ และการชมบ่อเพาะพันธุ์ปลาสเตอร์เจียน

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลาง หลวงคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นสิ่ง สำคัญยกระดับเศรษฐกิจชุมชนเป็นรายได้เสริมที่คนในหมู่บ้านสามารถนำไปดำรงชีพได้ดี ขึ้นมากกว่าการทำเกษตรเพียงอย่างเดียว ดังคำกล่าวของชาวบ้านในชุมชนรายหนึ่ง

“...พอเปลี่ยนไปทำอาชีพเกี่ยวกับท่องเที่ยว ก็มีเงินมากขึ้น มีรายได้ดี คนที่ทำ ทุกคนก็มีเงินมากกว่าเมื่อก่อน เพราะนักท่องเที่ยวก็เพิ่มขึ้นทุกวันๆ ทำให้ความเป็นอยู่ใน ครอบครัวดีขึ้น...” (ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กลางหลวง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2559)

ไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านสังคม ด้วย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านแม่กลางหลวงนั้นเกิดทั้งจากคน ภายในหมู่บ้านและคนภายนอกหมู่บ้าน ได้แก่ หน่วยงานในพื้นที่ต่างๆ ข้างต้น ร่วมกัน พัฒนาหมู่บ้าน และการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านก็เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาให้ หมู่บ้านมีความเจริญมากยิ่งขึ้น ซึ่งเกิดควบคู่กับนโยบายและการพัฒนาจากภาครัฐในด้าน เทคโนโลยี ที่ต้องการเข้ามาช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นการส่งเสริมการปลูกพืชเมืองหนาวแทนการปลูกฝิ่นและการทำไร่เลื่อนลอย การฟื้นฟู ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ การปรับปรุงระบบชลประทาน รวมไปถึงปัจจัยด้านศาสนา ด้วย ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

เมื่อการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวงเริ่มมีการพัฒนามากขึ้น ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กลางหลวงก็เริ่มที่จะปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์บางส่วนเพื่อให้เหมาะกับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยภูมิทัศน์ในหมู่บ้านที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาหมู่บ้านให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดคือ พื้นที่การเกษตร แม้ว่าพื้นที่เกษตรจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 51.09 ในปี พ.ศ. 2545 เป็นร้อยละ 57.77 ในปี พ.ศ. 2557 เนื่องจากการขยายตัวเข้าไปพร้อมๆ กับการเติบโตของที่อยู่อาศัยในชุมชนจนทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงเกือบร้อยละ 10 ก็ตาม แต่พื้นที่เกษตรดั้งเดิมบางส่วนก็เริ่มเปลี่ยนไปเป็นที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยว และร้านค้าต่างๆ นอกจากนี้ แหล่งที่อยู่อาศัยบางพื้นที่ได้เปลี่ยนไปเป็นภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมคือ ศูนย์หัตถกรรมทอผ้าบ้านแม่กลางหลวง ซึ่งเป็นการนำเอาวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวปกากะญอมาเป็นจุดดึงดูดแก่นักท่องเที่ยว เป็นการสร้างอาชีพแก่ชาวบ้านในหมู่บ้านให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่วนพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลงนั้นก็กลับมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าในอดีตเนื่องจากชาวบ้านช่วยกันฟื้นฟูและดูแลพื้นที่ป่าร่วมกับอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โครงการหลวง และการมีศรีรักษาต่อพืชรอุทยานของชุมชนซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาผืนป่า ส่งผลให้น้ำในพื้นที่ต้นน้ำมีปริมาณมากขึ้นและมีระบบนิเวศที่ดีขึ้นเหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเส้นทางธรรมชาติต่างๆ และเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

2. ภูมิทัศน์ในกระบวนการกลายเป็นสินค้าภายใต้การพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
ปัจจัยที่ทำให้ภูมิทัศน์ของหมู่บ้านแม่กลางหลวงกลายเป็นสินค้าคือ 1) ธรรมชาติที่สวยงามทั้งนาขั้นบันไดและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์จากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชนภายใต้การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต 2) วัฒนธรรมของชาวปกากะญอที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และ 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทั้งจากคนในชุมชน หน่วยงานของรัฐในพื้นที่ชุมชนและคนภายนอกชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกรูปแบบ ชาวบ้านได้นำภูมิทัศน์ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ทั้งภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ ภูมิทัศน์ที่เป็นวัฒนธรรม และภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ มาทำให้กลายเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยอาจจะนำภูมิทัศน์ที่มีมาเปลี่ยนแปลงเป็นภูมิทัศน์อีกชนิดหนึ่งที่สามารถทำรายได้จากการทำกิจกรรมท่องเที่ยวได้มากกว่าภูมิทัศน์เดิม หรือเพียงแค่นำเสนอภูมิทัศน์ที่มีอยู่ให้น่าดึงดูดจนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาบริโภคภูมิทัศน์เหล่านั้นในคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ จนทำให้เกิดรายได้จากภูมิทัศน์ที่มีอยู่

ภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงที่ถูกนำไปสู่กระบวนการกลายเป็นสินค้ามี 2 รูปแบบ คือ

2.1 การกลายเป็นสินค้าของภูมิทัศน์เดิมเป็นการนำภูมิทัศน์เดิมที่มีอยู่ในหมู่บ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ แสดงถึงวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านร่วมกับอิทธิพลของการพัฒนาชนบทและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในอดีตจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องมาเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและทำรายได้ให้แก่คนในหมู่บ้านจำแนกเป็น 1) ภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้และแหล่งน้ำที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ภายหลังจากการห้ามทำไร่เลื่อนลอยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 และจากการดูแลรักษาร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนได้จัดให้มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติและการเข้าชมน้ำตกผาดอกเสี้ยว โดยผู้ที่นำเดินสำรวจจะได้เงินประมาณร้อยละ 80 ส่วนอีกร้อยละ 20 จะสมทบเข้าส่วนกลางเพื่อใช้บำรุงหมู่บ้านต่อไป และ 2) ภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพ ได้แก่ พื้นที่การเกษตรต่างๆ โดยมีนาขั้นบันไดเป็นภูมิทัศน์ที่เป็นรากฐานของการดำรงชีพในชุมชน (รูปที่ 1) ประกอบกับแปลงปลูกพืชเมืองหนาว กาแฟ อาราบิก้า และบ่อพลาสติกเจียน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการหลวงเพื่อทดแทนการทำไร่เลื่อนลอยและการปลูกฝิ่น ก่อนที่จะเกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปี พ.ศ. 2542

รูปที่ 1 นาขั้นบันไดในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

2.2 การปรับเปลี่ยนหรือสร้างภูมิทัศน์ใหม่เพื่อให้กลายเป็นสินค้า เป็นการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์เดิมที่มีอยู่ให้กลายเป็นภูมิทัศน์ใหม่ หรือนำวัฒนธรรมที่จากเดิมเพียงแค่อาศัยสอยทั่วไปมาแปลงเป็นสินค้าที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในหมู่บ้านมากกว่าเดิม ประกอบด้วย 1) ภูมิทัศน์ที่เป็นวัฒนธรรม ได้แก่ ศูนย์หัตถกรรมทอผ้าแม่กลางหลวง ซึ่งเกิดจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าที่มีมาอย่างยาวนาน ซึ่งเดิมจะอยู่ในรูปแบบคุณค่าการใช้สอย นำมาเปลี่ยนเป็นคุณค่าในรูปแบบของรายได้ ในรูปของสินค้าหัตถกรรม

ให้แก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการซื้อสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น และ 2) ภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพ ได้แก่ ร้านค้า (ของชำ เครื่องดื่ม และอาหาร) ที่พักแบบวิลเลจสเตย์และโฮมสเตย์ เป็นการนำภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพเดิม คือ นาขั้นบันได ซึ่งสร้างรายได้ไม่มากนักสมัยนี้ มาปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านเป็นจำนวนมาก โดยราคาของสินค้าในร้านค้าและที่พักนั้นอาจเทียบเท่าหรือแพงกว่าในตัวเมือง

รูปที่ 2 ร้านค้าในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

โดยสรุปแล้ว ชาวบ้านในหมู่บ้านพยายามจะนำภูมิทัศน์ต่างๆ ที่มีอยู่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสและสามารถรับรู้ได้ถึงเสน่ห์ของหมู่บ้านแม่กลางหลวง จนทำให้ภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ไม่ว่าจะเป็นภูมิทัศน์ที่มีอยู่เดิมหรือภูมิทัศน์ที่ถูกปรับเปลี่ยนและสร้างขึ้นใหม่นั้น ถูกออกแบบภายใต้กระบวนการทำให้กลายเป็นสินค้า ผ่านภาพลักษณ์ของความ เป็นชนบท การมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมและการดำรงชีพของคนในหมู่บ้าน

3. ผลกระทบและการปรับตัวจากการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยส่วนใหญ่แล้วจะส่งผลในด้านบวกมากกว่าด้านลบ โดยผลกระทบในด้านบวกที่ชาวบ้านได้รับมากที่สุดคือด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะด้วยการค้า การนำเที่ยว หรือการสร้างที่พักให้นักท่องเที่ยวก็ก็ตาม ถือเป็นการสร้างความหลากหลายในการดำรงชีพอีกทางหนึ่ง ดังคำกล่าวของเจ้าของร้านค้าในหมู่บ้านแม่กลางหลวง

“...การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้นทำให้มีรายได้มากกว่าการขายให้แค่ชาวบ้านในหมู่บ้านเท่านั้น ทำให้ฐานะทางการเงินในครัวเรือนดีขึ้นกว่าเดิม...” (เจ้าของร้านค้าในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2559)

การเพิ่มขึ้นของรายได้ยังส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ ได้แก่ การศึกษาที่ดีขึ้นของบุตรหลาน อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ก็ส่งผลเสียในด้านสังคมมากที่สุด เพราะเมื่อชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นทำให้ชาวบ้านต้องการมีรายได้มากขึ้นอีก จนบางครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งกันเพราะมุ่งแต่สร้างผลประโยชน์ให้ตนเองและละเลยชุมชนส่วนรวม แต่ชาวบ้านกลุ่มที่ทำงานร่วมกันกลับมีความสนิทสนมกันมากขึ้น เพราะได้ช่วยกันดูแลชุมชนเพื่อทำให้ทัศนียภาพในชุมชนสวยงาม อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้ดียิ่งขึ้น ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนนั้นยังไม่ปรากฏมากนัก

ทุนในการดำรงชีพทวีความสำคัญต่อการปรับตัวต่อการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในอดีตชาวบ้านจะมีการปรับตัวร่วมกันในระดับชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคมเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคมภายในชุมชน จากการใช้ความเป็นเครือญาติพูดคุยปรึกษากันในที่ประชุม รวมไปถึงทุนทางสังคมกับหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน และยังร่วมแรงร่วมใจกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และน้ำในหมู่บ้าน ทำให้เกิดทุนทางธรรมชาติที่สวยงามและสร้างรายได้และความหลากหลายในการดำรงชีพให้แก่ชุมชน ซึ่งถ้าหากไม่มีทุนทางธรรมชาติเหล่านี้ กิจกรรมการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาเส้นทางธรรมชาติ รวมไปถึงการสร้างที่พักและศูนย์หัตถกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นทุนมนุษย์และทุนกายภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จะไม่สามารถถือกำเนิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แต่ในระยะหลัง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านขยายตัวและได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้น พร้อมกับการที่ชาวบ้านเริ่มแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มมากขึ้นจึงสะท้อนให้เห็นว่าการปรับตัวของชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กลางหลวงได้เปลี่ยนผ่านมาสู่การใช้ทุนในการดำรงชีพระดับครัวเรือนมากขึ้น ทำให้ในปัจจุบันชาวบ้านมีการนำทุนทางการเงินมาใช้ในการปรับตัวอย่างเข้มข้น ไม่ว่าจะเป็นเงินที่มีอยู่จากการประกอบอาชีพทางการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้าน เงินเก็บสะสมภายในครอบครัว มรดก หรือการแบ่งพื้นที่แปลงที่ดินเกษตรบางส่วนมาลงทุนในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยแปลงสภาพให้อยู่ในรูปของทุนทางกายภาพ ได้แก่ การสร้างที่พักและร้านค้า รวมไปถึงอยู่ในรูปของการลงทุนกับการพัฒนาทุนทางทรัพยากร

มนุษย์ ด้วยการลงทุนให้การศึกษากับบุตรหลานจนนำความรู้ที่ได้กลับมาพัฒนาหมู่บ้านและสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวเพิ่มขึ้น เช่น กลับมาช่วยพ่อกับแม่สร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน โดยนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาที่พักให้ทันสมัยมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เรียนจบในระดับมหาวิทยาลัย และสามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ ก็มาช่วยเป็นล่ามแปลภาษาให้แก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นต้น (รูปที่ 3) จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบันสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ คือผู้ที่มีความสามารถในการครอบครองทุนทางการเงิน ทุนทางทรัพยากรมนุษย์ และทุนทางกายภาพ

อภิปรายผลการศึกษา

การพัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวงเกิดขึ้นได้เพราะชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการรวมตัวกันของประชากรในหมู่บ้านในการประชุมทุกครั้งเวลาที่มีประเด็นต่างๆ ที่ต้องช่วยกันแก้ไขปัญหา หรือต้องตัดสินใจร่วมกันเพื่อพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้เกิดประโยชน์แก่หมู่บ้าน จนกระทั่งนำกิจกรรมการเกษตร การเยี่ยมชมธรรมชาติ และการศึกษาวัดนธรรมประเพณีท้องถิ่นมาเป็นจุดขายของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ Mohan (2014) ได้อธิบายไว้ว่า เป็นกระบวนการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อปรับโครงสร้างและได้รับผลประโยชน์จากการจัดการตามความต้องการของคนในชุมชน และเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผนวกกับกิจกรรมทางการเกษตร วิธีของเกษตรกร ประเพณี และทัศนียภาพที่สวยงาม (วรรณ วังษ์วานิช. 2546)

การท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวงเป็นการนำภูมิทัศน์ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน รวมถึงการนำภูมิทัศน์ที่มีอยู่มาปรับเปลี่ยนเป็นภูมิทัศน์อีกรูปแบบหนึ่ง ทั้งภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ ภูมิทัศน์ที่เป็นวัฒนธรรม และภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพ เพื่อนำมาเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้บริการการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน จึงกล่าวได้ว่า หมู่บ้านแม่กลางหลวงได้นำภูมิทัศน์ที่มีอยู่ไปเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นสินค้าโดยชุมชนในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของอริยา อรุณินท์ (2548) Anderson (2010) Castree(2003) และ Whatmore (1999) ที่กล่าวว่าสังคมมนุษย์จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดองค์ประกอบลักษณะที่อยู่บนพื้นที่ที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา นอกจากนี้ มนุษย์ยังมีความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมใหม่ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนหรือท้าทายวัฒนธรรมเก่าที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดลักษณะทางพื้นที่ รวมไปถึงแนวคิดของ Crouch (2006) ที่กล่าวว่า สิ่งก่อสร้างของชนบทเป็นเสน่ห์ของสินค้านำรูปแบบหนึ่งในกระบวนการการท่องเที่ยวในชนบท โดยการท่องเที่ยวจะถ่ายทอดชนบทผ่านภูมิทัศน์ต่างๆ ในชนบท สินค้าและบริการของการท่องเที่ยว จะ

เน้นเรื่องของภาพการท่องเที่ยว คือการที่นักท่องเที่ยวจะบริโภคสิ่งที่เห็นด้วยสายตา ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านแม่งกลางหลวง จะเข้ามาชมความเป็นธรรมชาติของนาขั้นบันได และวิถีชีวิตต่างๆ ของคนในหมู่บ้าน และยังมีที่พัก ร้านค้า เป็นสิ่งบริการสำหรับนักท่องเที่ยว และทำให้ชาวบ้านค่อนข้างมีรายได้ส่วนนี้ค่อนข้างมาก ซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับกลับไปจากการมาใช้บริการไม่ได้เป็นสิ่งของเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ตอบแทนอันเป็นคุณค่าเชิงสัญญา อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านแม่งกลางหลวงจะก่อให้เกิดผลกระทบทางสภาพแวดล้อม ความเป็นเอกรูปของภูมิทัศน์ที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และการกีดกันในระดับที่ชัดเจนตามอิทธิของการแทรกซึม (Interpenetration) ทางวัฒนธรรม (เผ่าไทย สีนอำพล. 2559) อาจเป็นเพราะชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และจัดการตามความต้องการของชุมชนเป็นพื้นฐาน มากกว่าที่จะเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการภายนอกเพียงอย่างเดียว

การปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่งกลางหลวงให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลกระทบในด้านเศรษฐกิจมากที่สุด เนื่องจากทำให้ชาวบ้านมีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น รวมถึงสามารถนำที่ดินที่มีอยู่ไปปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน และสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านจนทำให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่สำหรับบางครอบครัวก็ทำให้เกิดภาวะหนี้สิน เนื่องจากการไปกู้ยืมเงินมาลงทุนด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น และจากผลกระทบที่เกิดขึ้น ชาวบ้านได้นำทุนในการดำรงชีพทั้งหมดมาใช้ในการปรับตัวต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2554) และ Chambers and Conway (1991) ที่ระบุว่าทางเลือกหลากหลายรูปแบบที่ผสมผสานกันมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ และปรับใช้ในการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือความสำเร็จที่ได้จากการใช้ยุทธศาสตร์การดำรงชีพ เช่น รายได้ดีขึ้น ความเป็นอยู่ดีขึ้น เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

หมู่บ้านแม่งกลางหลวงเริ่มกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยชาวบ้านได้รับคำแนะนำในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวจากอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ร่วมกับการพัฒนาและยกระดับวิธีการดำรงชีพจากหน่วยงานอื่นๆ ก่อนที่จะมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้นในปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน เมื่อการท่องเที่ยวในหมู่บ้านเริ่มพัฒนามากยิ่งขึ้นส่งผลให้ภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านแม่งกลางหลวง

เปลี่ยนแปลงไปหลายอย่าง ได้แก่ ภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ คือพื้นที่ป่าไม้ แหล่งน้ำ มีการเพิ่มขึ้นจากเดิมเนื่องจากการดูแลป่าไม้มากขึ้น และภูมิทัศน์ที่เป็นวัฒนธรรม คือการจัดตั้งศูนย์หัตถกรรมทอผ้าบ้านแม่กลางหลวงขึ้น รวมถึงภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพ ที่มีการนำพื้นที่การเกษตรบางส่วนไปสร้างเป็นที่พัก และร้านค้า แต่ภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านก็ไม่ได้เปลี่ยนไปเพราะการพัฒนาหมู่บ้านให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้าน ปัจจัยเหล่านี้มีผลทำให้ภูมิทัศน์ในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตภายใต้กระบวนการกลายเป็นสินค้า กล่าวคือ ชาวบ้านในหมู่บ้านพยายามที่จะนำภูมิทัศน์ต่างๆ ที่มีอยู่เดิม และภูมิทัศน์ที่สร้างหรือดัดแปลงใหม่ ทั้งภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ ภูมิทัศน์ที่เป็นวัฒนธรรม และภูมิทัศน์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพมานำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสและรับรู้ได้ถึงเสน่ห์ความเป็นชนบท รวมถึงเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านผ่านทางกิจกรรมการท่องเที่ยว

ภูมิทัศน์ที่ชาวบ้านปรับเปลี่ยนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวภายใต้การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่งผลในด้านดีมากกว่าด้านเสีย โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีโอกาสสร้างความหลากหลายในการดำรงชีพของครัวเรือน อย่างไรก็ตามผลเสียในด้านสังคมก็ปรากฏให้เห็นมากที่สุด อันเนื่องมาจากความต้องการผลประโยชน์ส่วนบุคคล จนกระทั่งละเลยความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเดียวกันซึ่งต่างจากในระยะเริ่มแรกที่ชาวบ้านเลือกที่จะปรับตัวต่อผลกระทบในระดับชุมชน โดยนำทุนทางสังคมมาช่วยในการดูแลรักษาทุนทางธรรมชาติจนทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และน้ำ นำไปสู่การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบต่างๆ แต่ในระยะหลัง การปรับตัวมุ่งเน้นไปที่ระดับครัวเรือนเป็นสำคัญภายใต้สภาวะการแข่งขันภายในชุมชนที่กำลังก่อตัวอย่างช้าๆ โดยมีทุนทางการเงินเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดทุนทางกายภาพและทุนทางทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของตนเองให้สามารถสร้างรายได้มากขึ้นและใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในครัวเรือน ซึ่งทั้งทุนกายภาพและทุนมนุษย์ที่งอกเงยขึ้นมาจากการลงทุนข้างต้น มีแนวโน้มช่วยสะสมและเพิ่มเติมทุนทางการเงินของครัวเรือนให้มากขึ้นได้เช่นกัน ดังนั้น ผู้ที่ปรับตัวต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบันได้ดี คือผู้ที่มีความสามารถในการครอบครองทุนทางการเงิน ทุนทางทรัพยากรมนุษย์ และทุนทางกายภาพ

แม้ว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเงินจะเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการดำรงชีพของชาวบ้านในขณะนี้ แต่ทุนทางสังคมก็ถือเป็นรากฐานสำคัญที่ประคับประคองและทำให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนกระทั่งถึงปัจจุบันในช่วงเวลาที่คนในชุมชนแต่ละ

คนมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต งานวิจัยนี้จึงต้องการเสนอแนะว่า คนในชุมชนควรกลับมาให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมที่เคยใช้ในการรักษาทุนทางธรรมาชาติควบคู่ไปด้วย ทั้งความสัมพันธ์ในชุมชน และความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่มีบทบาทส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อนำมาใช้ในการดูแลและจัดการต่อการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ในหมู่บ้านให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวภายใต้กระบวนการกลายเป็นสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพ และลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ที่จะส่งผลต่อการทำลายภูมิทัศน์ที่สวยงามจากความละเลยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ นายพงษ์ทุ เชื้อสุจริตไพบุลย์ ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านแม่กลางหลวง รวมถึงชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กลางหลวง รวมถึงเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ. (2544). การท่องเที่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไชยณรงค์ ปุยอรุณ, พันตรี. (2548). การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ชายแดนและปัญหาเขตแดน ไทย-พม่าบริเวณแนวเทือกเขาแดนลาวและถนนธงชัย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธรรารัตน์ สุนทรวิภาต. (2554). การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการปรับตัวของคนในชุมชนปางมะโอ: กรณีศึกษาหมู่บ้านปางมะโอ ตำบลวังเงิน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2554). มโนทัศน์การดำรงชีพ. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เผ่าไทย สีนอำพล. (2559). ภูมิศาสตร์มนุษย์. เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพฑูรย์ พงศบุตร. (2536). ภูมิทัศน์และภูมิภาพ: ศัพท์บัญญัติของคำว่า landscape. จดหมายข่าว ราชบัณฑิตยสถาน, 3(29).
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ร. (2558). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อความยั่งยืน โครงการหลวงปางดะ. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี *Suranaree Journal of Social Science*, 9(1), 19-35.
- วรรณ วรชวันช. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วันทนา นิมบ้านดอน. (2551). การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางใบไม้ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- วิไลวรรณ วิไลรัตน์. (2556). การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของชุมชนเกาะยอในบริบทของการพัฒนาภูมิภาค. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ศิริรัตน์ หอมนาน. (2547). ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านรอบบริเวณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2555). แม่กลางหลวง. [ออนไลน์]. ได้ จาก:<https://thaicomcommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbtcommunity/northcommunity/maeklangluang/>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 15 กันยายน 2559].
- อริยา อรุณินท์. (2548). เทศกาล งานเมือง: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อความเป็นเมืองน่าอยู่. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548(1), 23-50.
- Anderson, J. (2010). **Understanding cultural geography: places and traces**. London; New York: Routledge.
- Castree, N. (2003). **Nature**. New York: Routledge.
- Chambers, R. and Conway, G. R. (1991). **Sustainable Rural Livelihoods: Practical Concepts for the 21st Century**, IDS Discussion Paper 296, IDS (Institute of Development Studies), UK.
- Crouch, D. (2006). **Tourism, consumption and rurality**. In Cloke, P., et al. (Eds.), **Handbook of Studies**. London: SAGE Publication Ltd.
- Mohan, G. (2014). **Participatory Development**. In Desai, V. and Potter, R. B. (Eds.), **The Companion to Development Studies**. Oxon: Routledge.
- Whatmore, S. (1999). **Hybrid Geographies: rethinking the 'human' in human geography**, In Massey, D., et al. (Eds.), **Human Geography Today**. Cambridge: Polity Press.

